

**Fábián Róbert**

**A nevelőszülői hálózatban  
gondozott fiatalok körében szerzett  
tapasztalatok**

**2009-2010**

## Tartalom

<b>I. Összegzés</b>	3. oldal
<b>II. Bevezetés</b>	4. oldal
<b>III. A minta megoszlása</b>	5. oldal
<b>IV. Tapasztalatok</b>	10. oldal
<b>Kapcsolat a szülőkkel</b>	
<b>Barátság</b>	
<b>Iskola, tanulás</b>	
<b>Krízishelyzetek az iskolákban</b>	
<b>Elfogadottság, népszerűség az osztályban</b>	
<b>Fegyelmezési módszerek a családban</b>	
<b>Árvaellátás, zsebpénz</b>	
<b>A gondozottak önértékelése</b>	
<b>Kívánságok</b>	
<b>Jövőkép-célok</b>	
<b>IV. Nevelőszülők a nevelt gyerekekről</b>	26. oldal
<b>Továbbtanulási esélyek</b>	
<b>Családalapítási esélyek</b>	
<b>VI. Mellékletek, táblázatok</b>	30. oldal

## I. Összegzés

A nevelőszülőkkel készült interjúk tapasztalatainak összegzése során a következő megállapítások születtek.

- maguk a nevelőszülők, lehetőségeikhez, valamint a mért problémákhoz képest jó szülők
  - az a feltételezés, mely szerint a nevelőszülői családok reprodukálják a gyermekszegénységet, nem állja meg a helyét (a nevelőszülői családok átlagos ekvivalens jövedelme legalább másfélszerese a létminimumnak)
  - a nevelőszülőknél élő roma gyerekek aránya ötven százalék feletti – az tehát bizonyított, hogy a származás szerinti szülői családból való kiemelésük etnikailag torzított
  - a roma és a nem roma gyermekek helyzete a nevelőszülői családokban nem különbözik.
- A gondozottakkal felvett interjúk során született válaszok elemzése egyértelműen igazolja e megállapításokat. A nevelőszülőknél elhelyezett gondozottak – „rendben vannak”, szocializációjuk nagy többségében jól halad.
- A befogadó családoknak anyagi gondjaik feltehetően vannak, mint bárki másnak, de a gyerekek alapvető dolgokban nem nélkülöznek (legalább is a reggelijük, ebédjük teljes körben biztosított).
- Kedvezőbb helyzetben vannak azok, akik gondozásba kerülésük idején egyből nevelőszülőkhöz kerültek. Azok a fiatalok, akik az intézményi és a nevelőszülői elhelyezés között vándoroltak, egy kissé nehezebben kezelhetők. Ha a neveltek előéletének különbözőségei alapján nézzük meg a büntetések gyakoriságát, akkor szigorúbb, illetve gyakoribbak bizonyos büntetésfajták (*ilyenek a szidás, a tv-nézés és számítógép használatának tiltása, a bocsánatkérés megkövetelése*) olyan esetekben, amikor a gondozott intézetből érkezett vagy több helyen fordult meg jelenlegi elhelyezése előtt.
- A cigány és a nem cigány gondozottak (azonos arányban élnek nevelőszülőknél) helyzete a nevelőszülőknél nem különbözik. Különbség csak az édes szülők ismertsége és a szülőkkel való találkozás gyakorisága között tapasztalható. A cigány gondozottak között többen bolyongtak a gondozás rendszerében, és csak a sokadik kísérlet után állapodtak meg a jelenlegi nevelőszülőnél.

- A családok életébe történt beilleszkedést, alkalmazkodást jól jelzi az, hogy a gondozottak nagy többsége részt vesz az otthoni munkában, részt vállal a háztartási teendőkben, sőt alkalmi vagy rendszeres munkával hozzájárulnak a családi költségvetéshez. Szabadidejük ennek ellenére biztosított.
- A gondozottak önképe, konfliktuskezelése, magatartása kedvező, illetve nem mondható problémásnak. Jövőképük (amelyet fontos indikátornak tartunk) megfelelő. Vágyaik kielégíthetőek, nem álomszerűek. Kívánságaik többsége a tanulás és munkaválasztás problémamentességére vonatkoznak, s csak másodsorban anyagi jellegű vágyak.
- Baráti kapcsolataik kellő számban vannak, de életvezetési gondjaikban a segítséget elsősorban nevelőszülöktől várják.
- Krízishelyzetekbe nem gyakran kerülnek, sőt, nagy többségük egyáltalán nem találkozik ilyen helyzetekkel. Igazságtalanság, csúfolás, fizikai erőszak nem jellemzi környezetüket, ezek csak egyedi esetekben néhányukkal fordul elő – és ritkán. Az iskolai bántalmazások a roma diákok körében kissé gyakoribbak.

## **II. Bevezetés**

A mostani adatfelvétel a nevelőszülőknél elhelyezett állami gondoskodás alá vont gyerekek – fiatalok körében a gyerekszegénységről folytatott 2003-as adatfelvétel kiegészítendő vizsgálatának minősül, miután mintaválasztási nehézségek miatt a gondozás alá vont vizsgált korúak nem szerepeltek a mintában. A 2009. év végi adatfelvétel során a nevelőszülőkkel készült interjúk mellett és a gondozásukban élő 14 év feletti fiatalok kérdőíves interjúi is elkészültek.

Témánk kapcsán két vizsgálatot célszerű idézni, hiszen mindkettő azonos abban, hogy nemcsak a nevelőszülőknél elhelyezett gyerekek körére terjedt ki az adatgyűjtés, hanem az intézményekben megrekedt, családotthoni formában nevelt gyermekekre is.

Paksi Borbála (2005) az illegális szerhasználat gyakoriságát mérte, míg a Nemzeti Drogmegelőzési Intézet vizsgálata (2002) a gondozottak egészségkárosító magatartása és a gondozás feltételei közötti összefüggést kereste.

A két említett tanulmány közös vonása az, hogy a nevelőszülőknél elhelyezett fiatalokon kívül az intézményi keretek között, illetve családotthonokban élő fiatal gondozottak körében is folyt vizsgálat, így mindkét elhelyezési formában élők egészségmagatartásának összehasonlítását tették lehetővé. Közös tapasztalatuk – amelyet megerősítenek az ellátásban dolgozó szakemberek is – az, **hogy a nevelőszülőknél elhelyezett gondozottak életkörülményei kedvezőbbek, életútjuk rendezettebb, szocializációjuk eredményesebb.** Természetesen így egészségmagatartásuk is tudatosabb, kevésbé veszélyeztető, mint társaiké.

### III. A minta megoszlása

A beszélgetés a gondozottakkal a nevelőszülők otthonában folyt, de a szülők kizárásával, hiszen a válaszok megbízhatósága érdekében ez betartandó szabály. 822 szülővel készült interjú, s hogy a gyerekekkel csak 310 beszélgetés történt, annak az oka az, hogy alsó életkori határt szabtak a kutatók. Vizsgálatunkban 170 fiú és 141 lány felelt meg a feltételeknek, és beszéltek gondozásba vétel óta eltelt, és jelenlegi életük minőségéről.

#### 1.sz. táblázat: A minta életkori megoszlása 2010-ben betöltött életkor alapján

Életkori csoport	N=	N%
12 évesek	2	-
13 évesek	49	16
14 évesek	49	16
15 -17 évesek	105	34
18 -19 évesek	50	16
20 -24 évesek	49	16
+25 évesek	4	1
<b>Összesen</b>	<b>308</b>	<b>100</b>

A legfiatalabb kérdezett 12 éves, míg a legidősebbek (hárman) 25 év feletti. Ez utóbbiak státusa érdekes, hiszen még utógondozottaknak sem tekinthetők, (igaz, az adatfelvétel idején még az utógondozás felső életkorának megfelelő koruk), ők családtaggá váltak, együtt maradtak közös háztartásban nevelőszüleikkel – a jelenleg 20-24 éves utógondozott társaikkal azonos módon.

**2.sz. táblázat: A minta megoszlása a jelenlegi gondozásban eltöltött idő hossza alapján**

<b>Gondozásban eltöltött idő</b>	<b>N=</b>	<b>N%</b>
1 év	20	7
2-5 év	52	17
6-10 év	87	29
11-15 év	88	29
16-20 év	47	15
+ 21 év	9	3
<b>Összesen</b>	<b>303</b>	<b>100</b>

Ahhoz, hogy reális, megbízható következtetéseket vonjunk le a jelenlegi helyzetükről, közérzetükről, fontos tudnunk azt is, hogy a jelenlegi elhelyezésük az első, vagy éppen a sokadik gondozási helyszín. A gondozottak kétharmada a gondozásba vételkor egyből jelenlegi nevelőszüleikhez kerültek, s kisebbségben vannak azok, akik több ellátási helyen megfordultak, s így később kerültek mostani nevelőszüleikhez. A cigánygyerekek valamivel nehezebb úton kerülnek nevelőszülőkhöz, hiszen 40%-uknak már sokadik helye a mostani nevelőszülői elhelyezés. E tény a gondozottak közérzete, társas kapcsolatai, iskolához, tanuláshoz való viszonya és jövőképe alakulásában szerepet játszhat. Az, hogy a fiatalok között sokan változó körülmények között élték le utóbbi éveiket, folyamatos alkalmazkodási kényszerrel járt, a gyakori váltás erősebb elidegenedést és hiányokat okozhat, mint társaiknál, akik „csak” egy váltást éltek meg.

Az idősebbek – a jelenleg 20-24 évesek – jelentős többsége (41 fő) gondozásba vételükkel egy időben már jelenlegi nevelőszüleikhez került, míg kilencen

csak később kerültek mostani helyükre. Ez az arány többi életkori csoportban is szinte azonos. A 15-17 év közötti gondozottak esetében a legkisebb a különbség az elsőként jelenlegi helyükre kerültek és a több helyen megfordultak között, sőt akad egy életkori csoport (a jelenleg 15 évesek), amelyben néhányval többen vannak azok, akik máshol is megfordultak, mielőtt jelenlegi nevelőszüleikhez kerültek. Az „első helyen” és a „sokadik helyen” történő elhelyezésnek számtalan szubjektív és objektív oka lehet a gyerek viselkedésétől a nevelőszülői hálózat szűkösségéig. A „tévelygés” az ellátórendszerben okozhat eltéréseket, illetve lehet következménye a bizonyos esetekben regisztrálható, tapasztalható különbségeknek – például a nevelési módszerek alkalmazása, alkalmazhatósága tekintetében.

**A gondozás alá vonás okai** között gyermekhez kötődő, illetve kizárólag a családhoz köthető okok szerepelnek. A gyerek viselkedése miatti gondozás alá vonások száma és aránya elenyésző, néhány esetre szorítkozik. Roma-nem roma fiatal megoszlásban semmi eltérést nem tapasztalhatunk. Döntő okok a szülőkhöz, a családokhoz kötődő. A leggyakoribb az „elhanyagolás” vétsége, ilyen indok alapján került be a gondozottaknak csaknem fele. A bántalmazás és a szülők börtönbüntetése húsz körüli esetben, anyagi okok pedig 60 esetben fordulnak elő a gondozásba vétel indokai között. A bántalmazás és a börtönbe került szülő miatt gondozásba kerültek sok tekintetben kedvezőtlenebb képet mutatnak, (közérzet, bántalmazások, kapcsolatok, jövőkép, prognózisok stb.) azonban az alacsony esetszám miatt a következtetések megbízhatósága igen alacsony.

A Nemzeti Drogmegelőzési Intézetben készült vizsgálat során keresték az életút események és a gondozásba vételt követő állapotok közötti összefüggéseket.

„Áttekintettük a gondozottak jelenlegi életfázisában regisztrálható jellegzetességeket és tényezőket, amelyek kisebb-nagyobb mértékben befolyásolják többek között a magatartás minőségét is. Mindegyik ismérv felfogható okként, de okozatként is. A nemek, az elhelyezés formája, a lakóhely és az iskolai teljesítmény, valamint az eddigi iskola-váltások mellett feltehetően nagy szerepet játszanak azok a fiatalok harmonikus nevelésében akadályt jelentő negatív tényezők, állapotok és élethelyzetek, amelyek a beutalást megelőző időszakban előidézték a családból való kikerülést, vagy szerepet játszottak a gondozásba vételben. A 74 változó bevonásával készült elemzés alapján, a gondozásba vétel időpontjában készült beutaló határozatok feldolgozásával (jellemzések, környezettanulmányok, eseteírások, pszichológiai szakvélemények stb.) a múltbeli események, életkörülmények és a gondozottak jelenlegi egészségmagatartása, közérzete közötti összefüggéseket elemezzük. A gondozásba vételkor betöltött életkor, valamint a gondozásban eltelt évek száma – amelyeknek szintén nagy jelentőséget tulajdonítunk a jelenlegi egészségmagatartás alakulásában – az eddigi életút meghatározó elemeiként ugyancsak elemzésünk tárgyai.

Különösen foglalkoztattak minket a korai gyermekkorból – a gondozásba vételt megelőző időszakból származó információk a neveltetés körülményeiről, a családok életkörülményeiről, és a szülők gondoskodásának minőségéről. Első lépésben leválogattuk azokat a fellelhető eseteket, ahol a beutalás idején készült környezet-tanulmányokban a neveltetés negatívnak minősíthető *külső körülményeire* vonatkozó<sup>1</sup> utalást találtunk. Ezek olyan körülmények, események, amelyek *megnehezítik* a gondozásba vétel előtt a nevelő család életkörülményeit, de nem közvetlenül függenek össze a szülők és a gyerek kapcsolatával.

Az apa és/vagy az anya munkanélkülisége,  
a család rossz anyagi helyzete,  
jelentős közüzemi díjhátralék,  
kedvezőtlen lakáskörülmények,  
valamelyik szülő halála,  
valamelyik szülő súlyos betegsége.

Az összevont változó képzése során 100 gondozott esetében nem találtunk a felsoroltak közül egy negatív feltételt sem, a beutaló határozatokban ezekre nem történt utalás. A gondozásba vételt megelőző állapot szerint a családi körülmények között 214 esetben egy, 520 esetben egyidejűleg több negatív körülmény is szerepet játszott a gondozásba vétel indokolásában, vagy egyszerűen tényként rögzítették a személyi anyagokban.

**Eddigiekben is tudtuk azt, hogy az utógondozottak többsége nevelőszülőknél van elhelyezve, s többségük jól szocializálódott; kedvezőbb közérzet és ennek következtében kedvezőbb egészségmagatartás jellemzi őket.** Most arról is meggyőződhattünk, hogy fiatalabban kerültek gondozásba, mint a jelenleg 14-18 éves korúak, pedig a kedvezőtlen családi életkörülmények hasonló mértékben járultak hozzá gondozásba vételük határozatának megszületéséhez, mint azt a jelenleg náluk fiatalabbak esetében láthattuk. Eddigi tapasztalataink összegzéseként kijelenthetjük azt, hogy a jelenleg 18 év feletti gondozottak, akik még „időben”, fiatalabban kerültek jobbnak és megfelelőbbnek látszó életkörülmények közé, a kedvezőbb feltételek között sikeresebben szocializálódtak”. (NDI vizsgálat 2002)

**A gondozottak egészségi állapota jó** – az egészségi problémák nem igazán gyakoriak ebben a körben. Az esetek száma általában húsz alatt marad, csak két esetben jellemzi a gondozottak legalább egytizedét. Ezek az értelmi fogyatékoság (döntően roma fiatalok esetében) és a szakértő által megállapított tanulási zavar. Abszolút többség jellemzi a cigány fiatalokat az iskolai beilleszkedési problémák, az agresszió, az alkohol vagy drogfüggés esetekben – de az esetek száma alacsony, 5% körül szóródik.

62 esetben a mostani elhelyezés az első váltásra (a gondozásba vétel után, a befogadó intézményből) történt meg, s ez természetesnek tekinthető, hiszen ez a gondozásba vétel normális menete. Viszont húsz fiatal esetében három, kilenc esetében ennél is több váltás jellemzi a vándorlásukat az ellátó rendszerben.

A nevelőszülőknél lehetőségük van arra, hogy a nehezen beilleszkedő, problémás gyerekekről lemondjanak, legtöbbször a többi rájuk bízott gyerek

---

<sup>1</sup> Count: 211,212,223,224,227,239,241,242,243,244 = „FATAL” változó. Itt leszámoltuk, hogy a lehetséges negatív külső körülmények közül hány fordult elő a környezettanulmányban.



védelmében. Eddig is nevelőszülőknél történt az elhelyezése 20 fiatalnak, ötven esetben az intézetből kerültek ki nevelőszülőkhöz (ez a természetes út), 38 esetben már mindkét elhelyezési formában megfordultak, s így kerültek jelenlegi helyükre.

Előfordul az is, hogy a nevelőszülők valamilyen szintű rokonságban állnak a gondozott fiatallal. Ez jellemzi a nevelt gyerekek 12%-át. Elvileg örökbe adható a jelenleg nevelőszülőknél befogadott 14 év feletti fiatalok ötöde.

Harminc gondozottnak nincs testvére, vagy nem tud létezésükről. A többiek átlagosan 3,41 testvérről tudnak, de nem ritka a 10-12 testvér sem a kibocsátó családokban. 149 fiatalot egyedül – vagyis testvér nélkül – helyeztek ki nevelőszülőkhöz, míg 161 gondozott testvérel együtt került azonos nevelőszülőhöz. Ezt az esetszámot fedi a nevelőszülőkhöz intézett, hasonló kérdésre adott helyeslő válaszok száma. A gondozottak szerint 405 testvér van nevelőszülőknél elhelyezve.

Az együtt nevelkedő testvérek számáról a nevelőszülők is nyilatkoztak. Ők 162 esetben 240 testvérről szólnak, vagyis a gondozottak azokat a testvéreket is említették, akiket ugyancsak gondozás alá vontak, feltehetően ők is nevelőszülőknél vannak, de nem együtt, nem azonos családban nevelkednek.

**3.sz. táblázat: A nevelőszülőknél elhelyezett testvérek száma a kérdezettek gondozottak szerint**

<b>Együtt nevelkedő testvérek száma</b>	<b>Esetek száma</b>	<b>Összes együtt nevelkedő testvér</b>
2	100	200
3	43	129
4	14	56
5	4	20
<b>Összesen</b>	<b>161</b>	<b>405</b>

A gondozottak származását tekintve a nevelőszülők és a kérdezőbiztosok **azonos arányban** tapasztalták, vélték a cigány és a nem cigánygyerekek számát a

nevelőszülőknél, ezért a táblázatokban nem tüntetjük fel az erre vonatkozó megoszlásokat.

## IV. Tapasztalatok

### Kapcsolat az szülőkkel

A gondozottak ötöde nem ismeri szüleit, ha összegezzük a szülőkkel soha nem találkozók számával, akkor a gondozottak több mint fele (54%) kizárólag a nevelőszülő gondoskodására szorul kritikus és meghatározó életszakaszukban – a 14 –18 éves korukban. A cigánygyerekek esetében kedvezőtlenebb az összkép, többen vannak, akik árvaként kerültek gondozásba, vagy egyáltalán nem ismerik egyik szülőjüket sem.

#### 4.sz. táblázat: A szülők ismertsége nem-roma gondozottak körében

A szülők ismeretsége	N=	N%
Egyiket sem ismerem	27	18
Csak az édesanyámat	39	26
Csak az édesapámat	2	1
Igen, mindkettőt	84	55
<b>Összesen</b>	<b>152</b>	<b>100%</b>

#### 5.sz. táblázat: A szülők ismertsége a roma gondozottak körében

A szülők ismeretsége	N=	N%
Egyiket sem	46	29
Csak az édesanyámat	30	19
Csak az édesapámat	6	4
Igen, mindkettőt	76	48
<b>Összesen</b>	<b>158</b>	<b>100%</b>

Az előző táblázatban a cigány illetve nem cigány gondozottak közötti legjelentősebb különbség látható. A cigány gondozottak között több az árva, vagy akiről lemondtak, ráadásul a családi kapcsolataik sokkal lazábbak, ritkábbak, mint

társaiknak. Könnyen vélhetnénk azt, hogy ez utóbbinak anyagi okai vannak, de meglepő módon a látogatás elmaradásának indokaként a pénzhiányt a roma gyerekek egyszer sem említették.

**6.sz. táblázat: A szülővel, szülővel történő találkozások gyakorisága (N=227)**

Gyakoriság	Nem roma minta		Roma minta	
	N=	N%	N=	N%
Kéthetente	15	12	4	4
Havonta	37	39	21	20
Évente párszor	15	12	13	13
Évente egyszer	6	5	6	6
Ritkábban, mint évente	4	3	11	11
Nem szoktak találkozni	46	37	49	47
<b>Összesen</b>	<b>123</b>	<b>100%</b>	<b>104</b>	<b>100%</b>

A találkozások elmaradásának indoklása során a felsorolt okok különbözők: A nem roma gyerekek említése között a haláleset (5), börtön (4), lemondtak róla (2), nem érdelem, nem jelentkezik (3) fordul elő. A nem roma gyerekek esetében a haláleset (14), börtön (3), nem kíváncsi rám, nem érdelem (8), illetve más indokok – távolság, pénzhiány szerepelnek (32 említés)

**Barátság, kapcsolatok**

Néhányuk kivételével mindannyian rendelkeznek baráti kapcsolatokkal. A kivétel három cigánygyerek esetére vonatkozik. A barátok rekrutációja elsősorban a saját osztályból (259 említés), de iskolából (243), családból, rokonságból (230), és gyakran máshonnan is (211) történik – elsősorban életkor függően alakul. Kedvező az igazi barátságokkal rendelkezők aránya (akivel „minden dolgot meg tudod beszélni, titkaidat megosztani”), hiszen a gondozottak több mint 80%-a megjelölt – döntő többségük – egy vagy két közeli jó barátot. A nagy többséggel szemben, azok

körében, akik esetében a gondozásba vétel oka a szülők, vagy valamelyik szülő börtönbe kerülése – nem tudtak ilyen arányban beszámolni közeli jó-barátról.

## **Iskola, tanulás**

„Az iskolához, tanuláshoz való viszonyuk alapján a gondozottak – az elhelyezés formájától függetlenül - kissé eltérnek a hagyományos családokban nevelkedő társaiktól annyiban, hogy ítéletük jobban szóródik, egyaránt többen vannak az iskolai munkába **beilleszkedő**, a tanulást szerető fiatalok, mint az iskolai munkát tehernek érző, **alulteljesítő**, motiválatlan diákok. Számarányukat annak ismeretében szükséges értékelnünk, hogy 40%-uk három vagy annál több iskolaváltás után fejezi be tanulmányait az általános iskolákban.” (NDI vizsgálat 2002)

Elsőként tekintsük át az iskoláztatással kapcsolatos problémákat, a kedvező vagy éppen a gondozottak hátrányos helyzetét igazoló szituációkat. Ide tartoznak a szegregált iskola/osztályban elhelyezés, a speciális tantervű képzésben részesülés, az iskolaváltás kényszere, a magántanuló státus. Természetesen előfordul az is, hogy „problémamentes” környezetben tanulnak. A következő táblázatban csak az érintettek arányát tüntettük fel roma-nem roma diák bontásban azért, hogy a hátrányos helyzet gyakoriságáról képet nyerjünk. (Csak az „igen” válaszok szerepelnek, vagyis az adatfelvétel idején általános iskolában tanulók (N=150) közül az érintettek aránya.)

Természetesen előfordulhatnak kumulált esetek is, vagyis olyan élethelyzetek, amikor egyidejűleg többféle kedvezőtlen körülmény nehezíti életesélyeiket, gátolja tudásuk gyarapítását.

A gondozottak egyharmada nem hátrányokat okozó, vagy hátrányokat jelentő környezetben tanul, (véljük úgy, ha nem jellemző az, hogy a szegény gyerekek és a cigánygyerekek vannak többségben) s ennek ismeretében valószínűsíthető az, hogy a kétharmaduk pedig nem ideális körülmények között (különböző módon, de árnyalva ugyanarról van szó) végzi az általános iskolai tanulmányait.

A cigánygyerekek közül néhányan már iskolaváltás után vannak, s a néhány magántanuló is cigány diák. Kényszerhelyzetben vannak a többségében szegények által lakott hátrányos helyzetű településeken, ahol a nem cigánygyerekek kétharmada is cigánytöbbségű osztályokban tanul.

**7.sz. táblázat: A gondozottak iskolája a nevelőszülők ítélete alapján**

	<b>Nem roma</b>	<b>Roma diákok</b>	<b>összesen N%</b>
Az iskolában van olyan osztály, ahova többségében szegény gyerekek járnak, van „cigány” osztály, de a gyerek nem ilyenbe jár	23%	18%	21%
Van olyan osztály, ahova többségében szegény gyerekek járnak, van „cigány” osztály, ahova a gyerek is jár	66%	35%	19%
A gyerek integrált osztályba jár (cigányok és nem cigányok hasonló arányban vannak)	45%	54%	49%
<b>Az iskolában nem, vagy alig tanulnak szegény diákok, illetve cigánygyerekek</b>	<b>36%</b>	<b>35%</b>	<b>36%</b>
A gyerek speciális tantervű képzésbe jár (felzárkóztatás, enyhébb körülmények stb.)	10%	14%	12%
Előfordult-e az, hogy a gyereket eltanácsolták és más iskolába kellett írni?	0%	4%	2%
Volt-e, vagy jelenleg magántanuló-e a gyermek?	1%	3%	2%

Az iskolában összességében elfogadható tanulási teljesítmények tapasztalhatók, de az iskoláskorúak utolsó tanévi átlagos tanulmányi eredménye, a bukások eltérő száma és aránya a roma nem roma fiatalok között jelentős különbségeket mutatnak

**8.sz. táblázat: A roma és nem roma diákok utolsó évi tanulmányi eredménye.**

(N=284)

	<b>Nem roma diákok</b>	<b>Roma diákok</b>
Tanulmányi átlag	3,75	3,44
Legalább egyszer évismétlők	6%	22%
Nem évismétlők	94%	78%

Az iskolai munkába történő bevonódás mértékére jellemző az, hogy milyen arányban vesznek részt a roma és a nem roma gondozottak a különböző tanórákon kívüli foglalkozásokon. Az iskolai különórákon való részvételük egyáltalán nem jellemző, ugyanakkor a mintába került gondozottak közül sokakat érintenek a felsorolt felzárkóztató szolgáltatások, de az iskolai munkába történő bevonódást jelző énekkari munka és a (nevelőszülőket dicsérő) külön nyelvórák. A korai fejlesztés az alsó tagozatosok körében gyakori pedagógiai segítség. Ugyan a mintánkban nincsenek alsó tagozatos fiatalok, de a nevelőszülők emlékeznek erre az időszakra, és neveltjeik közül sokan részesedtek ebben a szolgáltatásban az iskolában.

**9.sz. táblázat: A roma és nem roma gondozottak részvétele az iskolai szolgáltatásokban, eseményekben (N=260)**

	<b>Nem roma diákok</b>	<b>Roma diákok</b>
Korai fejlesztés	16%	23%
korrepetálás	16%	23%
fejlesztés	25%	31%
tehetséggondozás	11%	10%
Iskolai énekkar	16%	20%
Külön nyelvóra	9%	8%
Egyéb különóra	-	-

A nevelőszülők kapcsolata az iskolákkal, gyerekjóléti szolgálattal minősíti az oktatás fontosságát a befogadó család értékrendjében. Alig akad olyan nevelőszülő, aki szinte soha nem látogat be az iskolába, s igen magas a napi kapcsolatban állók aránya. A cigánygyerekeket nevelők kapcsolata érzékelhetően lazább a befogadó iskolával, a tanárokkal, de még ez esetekben is a kapcsolat gyakorisága elfogadhatónak mondható. (N=296)

**10.táblázat: A nevelőszülők kapcsolati gyakorisága a gondozottak iskolájával**

<b>gyakoriság</b>	<b>Nem roma diákok esetében</b>	<b>Roma diákok esetében</b>
Akár naponta	25%	11%
Hetente	24%	32%
Havonta	28%	30%
Ritkábban	19%	25%
Szinte soha	3%	2%
<b>Együtt</b>	<b>100%</b>	<b>100%</b>

**11.sz. táblázat: A nevelőszülők kapcsolati gyakorisága a gyerekjóléti szolgálattal**

<b>gyakoriság</b>	<b>Nem roma diákok esetében</b>	<b>Roma diákok esetében</b>
Akár naponta	7%	6%
Hetente	4%	11%
Havonta	42%	35%
Ritkábban	8%	18%
Szinte soha	40%	31%
együtt	100%	100%

Természetes, hogy a többségében iskoláskorúak segítségre, támogatásra szorulnak az iskolai munkában, tanulásban. A válaszolók ötöde nem igényel soha segítséget – feltehetően önállóan képes haladni a tananyaggal, nincs gondja, nehézsége a tanulással, az iskolai munkával. „Ha mégis szükség van rá” elsősorban a nevelőszülő és annak társa, majd valamelyik más családtag jelenti a legfőbb segítséget, de a tanárokhoz is bizalmuk van.

Az iskolában számtalan probléma akadhat a tanulócsoporthoz belül és azon kívül is. Ilyen esetekben is a legfőbb bizalmas, aki a leginkább segít, és akiben bízhatnak, a nevelőszülő, vagy valamelyik családtag. Ilyen esetekben a barátok szerepe is felértékelődik, s a tanárokat megelőzve nyújtanak segítséget, támogatást.

Újabb adalék a nevelőszülőkhöz fűződő, jellemzően jó kapcsolatokra az, hogy a kérdezettek érintő dolgokban a gondozottak a nevelőszülőkkel együtt döntenek, a teendőket a döntés előtt megbeszélik egymással (92%), azt nem egyedül a nevelőszülő hozza meg. Nincsenek összehasonlítható adataink, de feltételezzük azt, hogy ha hasonló módon, és ilyen arányban történne minden családban a konfliktusok kezelése, megoldása, az javítana a folyamatosan növekvő nevelési nehézségekről panaszkodó pedagógusok ítéletén.

„A meglehetősen nagy mintával végzett pedagógusvizsgálatok alapján a tanárok 77%-a az utóbbi években romlást tapasztal a családi problémákkal rendelkező diákok arányában, a veszélyeztetett diákok számában (75%), a mentális gondokkal rendelkezők számában (77%) és a diákok magatartásában (83%)”. (NDI 2010)

### **Krízishelyzetek, konfliktusok az iskolában**

A kérdőívben olyan élethelyzeteket soroltunk fel, amelyekbe hasonló korú fiatalok könnyen kerülhetnek, s a gondozottak esetében ezek gyakoriságát feltételezhetnénk, hiszen vélhetnénk azt, hogy könnyen érezhetik támadhatónak, illetve védtelennek magukat másokkal szemben. Ez esetben ismét nem tehetünk összehasonlításokat az átlag populációban előforduló gyakoriságokkal, hiszen nem állnak rendelkezésünkre adatok. Különösen érdekes lenne az összehasonlítás abban az esetben, ha a „balek”, vagyis több helyzetben vesztes szerepbe kényszerült fiatalok arányát mérhetnénk össze a két csoportban.



## 12.sz. táblázat: Krízishelyzetek, sérelmek gyakorisága az iskolákban

(említések száma)

<b>Veled milyen gyakran fordul elő az iskolában az,</b>	<b>Csaknem naponta</b>	<b>hetente</b>	<b>havonta</b>	<b>ritkábban</b>	<b>soha</b>
<b>hogyan osztálytársaid olyasmivel vádolnak, amit nem követtél el, vagy amiről nem tehetsz?</b>	4	4	5	84	204
<b>hogyan senki sem akar veled lenni, játszani, beszélgetni?</b>	6	2	2	45	247
<b>hogyan a többiek csúfolnak, sutognak rólad, vagy kigúnyolnak?</b>	9	8	12	64	208
<b>hogyan társaid megütnek vagy valamilyen módon fájdalmat okoznak neked?</b>	5	3	9	53	232
<b>hogyan valamelyik tanárod igazságtalanul bánik veled?</b>	1	5	4	64	228

Első lépésként megnéztük azt, hogy a sérelmek kumulálódnak-e, s mennyire gyakori az, hogy ugyanazokat érik a különböző atrocitások, kellemetlenségek, fájdalmak. Nem találtunk olyan esetet, ahol akár heti gyakorisággal kellene elszenvednie különböző kellemetlenségeket egy gondozottnak. Inkább jellemző az, hogy egy-egy esetben fordul elő gyakran a megélt krízishelyzet, míg más sérelmek gyakorisága sokkal ritkább, vagy egyáltalán nem fordul elő. Ezzel szemben az viszont jellemzőbb, hogy sokaknál csak a „soha” válaszok fordulnak elő, vagyis a felsorolt krízishelyzetek egyikébe sem kerülnek a kérdezettek.

A magyarázat a kérdezettek életkori megoszlásában keresendő. Iskoláskorú (14-18 év közötti) eleve kétszáz gondozott, tehát az iskolai helyzetekre vonatkozó kérdések a többiek számára indifferensek (bár a hétköznapi mozgásterükben mindez velük is megeshet).

Az esetek ritkasága miatt csak azokat választottuk le egy csoportba, akiket legalább egyféle sérelem ér, legalább havi (vagy napi, heti) gyakorisággal. Ennél részletesebb bontást az említések minimális gyakorisága miatt nem volt célszerű alkalmazni. A gondozottak 47%-át soha, semmiféle atrocitás nem éri az iskolában, míg a többiekkel időnként valamelyik felsorolt sérelem előfordul. A roma – nem roma fiatalok között minimális az eltérés, vagyis a sérelmek gyakorisága származástól teljesen független. Jelentősnek látszik a sérelmet elszenvedők esetében az eltérő életút a gondozásba vételtől a jelenlegi nevelőszülőhöz kerülés gyorsasága, időtartama alapján. Azok, akik számára jelenlegi elhelyezésük gondozásba vételükkel egy időben megtörtént kevésbé vannak kitéve az iskolai sérelmeknek (48%), mint azok, akik sokadik próbálkozásra kerültek jelenlegi nevelőszüleikhez (62%). Az elhelyezésformák változásának oka lehet a gyakoribb fegyelmezési, magatartási problémák előfordulása, de megeshet az is, hogy az instabil állapot hosszas fennmaradása okozza a magatartási problémákat a gondozottaknál.

Feltűnik az is, hogy az édesanyák nélkül nevelkedett gondozottak, akik igen kevesen vannak, („csak az édesapámat ismerem” választ adók) szinte mindegyike szenved el sérelmeket az iskolában. Az egyéni életutakat nem ismerve feltételezhetjük azt, hogy esetükben az mélyebb érzelmi kötődések hiánya állhat a magatartás problémák és az elszenvedett sérelmek mögött.

Az édes-szülőkkel történő találkozások gyakorisága – feltehetően családi kapcsolatuk erőssége – nincs hatással az iskolai eseményekre, független az elszenvedett sérelmekről.

### **Elfogadottság – népszerűség az iskolai osztálytársak körében**

Az iskolában magát „nagyon népszerűnek” minősíti a kérdezettek 13%-a, árnyaltabban, de nagyjából hasonló („inkább népszerű vagyok”) önértékelést adott magáról további 17%-uk. Csak 22 gondozott (többségében roma diák) nem érzi magát népszerűnek, míg a többiek annyira népszerűnek vélik magukat, mint amennyire bárki más népszerű az osztályban, vagyis beilleszkedtek, a közösség egyenrangú tagjai. Nehéz lenne azt mondani, hogy a gondozottak helyzete az

iskolában általában problémákkal terhes, kellemetlenségekkel terhelt, sokkal inkább az ellenkezője érvényes megállapítás.

### **Fegyelmezési módszerek előfordulása a nevelőszülői családban**

A kérdőívben szereplő, a családokban gyakran alkalmazott fegyelmezési - nevelési módszerek hasznossága, eredményessége, illetve a büntetési módszerek helyességének vagy helytelenségének megítélése, illetve gyakorisága változó. Az, hogy a nevelőszülők által alkalmazott leggyakoribb és legjellemzőbb módszer „az esetek megbeszélése” (az említések 62%-ában) kifejezetten kedvezőnek mondható, és tovább erősíti azt az érzésünket, hogy megfelelő nevelőmunka folyik a családokban. A biztosan elítélhető módszereket (verés, sarokba állítás, guggolás, térdepeltetés) a gondozottak nem említik, vagyis feltehetően valóban nem fordulnak elő a nevelőszülők gyakorlatában.

### **13.sz. táblázat: A különböző nevelési módszerek gyakorisága a nevelőszülő családokban**

<b>Konfliktusok esetén alkalmazott módszer</b>	<b>N=</b>	<b>N%</b>
Megbeszéljük a dolgot	191	62
Nincs büntetés, legfeljebb szidás	64	27
Kiabálás	9	3
Bocsánatot kell kérni	46	15
Nem nézhet tévét	56	18
Szobafogság	13	4
Nem számítógépezhet	46	15
Valamilyen programtól eltiltás	21	7

Ha a neveltek előéletének különbözőségei alapján nézzük meg a büntetések gyakoriságát, akkor egyértelműen szigorúbb, illetve gyakoribbak bizonyos büntetésfajták (*ilyenek a szidás, a TV nézés és számítógép használatának tiltása, a bocsánatkérés megkövetelése*) olyan esetekben, amikor a gondozott intézetből

érkezett vagy több helyen fordult meg jelenlegi elhelyezését megelőzően. Ez az összefüggés ugyan nem szignifikáns, viszont karakteresen azonos módon érzékelhető az említett büntetésfajták esetében, ha a gondozottat nem jelenlegi nevelőszülőjénél helyezték el gondozásba vételekor. A fegyelmezési módszerek megválasztása éppúgy múlik a nevelőszülő attitűdjein, mint a gondozott fiatal tényleges magatartásán, kezelhetőségén. A vándorlás időtartama, a hosszasan tartó instabil állapot egyértelműen gátolja, késlelteti a megfelelő szocializációt, nehezíti a neveltetés folyamatát, a növeli problémák születésének esélyét – mint azt az iskolai konfliktusok esetében is tapasztaltunk.

A családok életébe történő bevonódást jelzi az is, hogy döntő többségük részt vesz az otthoni munkában, a háztartásban feladataik vannak. Akad közöttük néhány fiatal – összesen húszan – akinek ilyen jellegű feladata nincs otthon. Ez sem az életkorral (gondoltuk ők azok, akik idősebbek és esetleg tanulnak), sem a nevelőszülőknél eltöltött évekkel (rövid ideje érkezett, még nem sikerült bevonni a házi munkákba) nincs értékelhető összefüggésben. Az otthoni munkából részt nem vállalók között a fiúk vannak többségben, de csoportjuk nem azonosítható speciális ismérvekkel.

A házi – otthoni munkával eltöltött idejük jelentősen szóródik. Az átlagosnak mondható napi egy órát meghaladóan a heti 10-12 óra elfoglaltság éppoly gyakori, mint a heti egy-két órás szinte jelentéktelennek mondható otthoni segítség. A fiúk-lányok elfoglaltsága között nem tapasztalható jelentős különbség, még a házi, házkörüli munkában komoly szerepet vállalók arányában sem.

Szabadidővel mindannyian rendelkeznek, az erre vonatkozó becslések heti 10 és 20 óra körül ingadoznak – a nemektől függetlenül azonos mértékben.

### **Árvaellátás és a zsebpénz**

Hetvenhárman nem ismerik szüleiket, tizenkilencen mondták, hogy szüleik meghaltak. Az árvaellátásáról 44 gondozott tud. Az árvaellátásukról tudók életkora jelentősen szóródik: a legfiatalabbak 13 évesek, a legidősebbek 19–20 évesek. Közülük 16 „mindig megkapom” választ adott, 21 pedig azt, hogy nem kapja meg

egyáltalán. Ennek okát nem ismerjük, de a leginkább az valószínűsíthető, hogy az árvaellátás összegét későbbi életkorukig gyűjtik betéti számlán a nevelőszülők.

Többen hozzájárulnak a családi kasszához is, illetve saját maguk számára alkalmi vagy rendszeres munkajövedelemhez jutnak. A rendszeres munkavállalás és a jövedelemszerzés inkább az idősebbeknél fordul elő (1986–88 években születettek), míg az alkalmi munkavégzés gyakori a fiatalabbak és idősebbek esetében egyaránt, de jellemzően a 18-19 éveseknél fordul elő.

#### 14.sz. táblázat: A reggeli és ebéd hiánya a gondozottak körében

(Az említése száma)

	Hetente többször	hetente	havonta	ritkábban	soha
<b>Milyen gyakran fordul elő veled, hogy nem reggelizel?</b>	14	5	5	43	240
<b>Az, hogy nem ebédelsz?</b>	–	–	–	23	283

Inkább a „helytelen” életmódról van szó. A reggeli elhagyása gyakori a felnőtt populációban is, s a gondozottak között is akadnak ilyenek, bár elenyésző számban. Az ebéd elmaradása, vagy elhagyása esetleg igazolhatná azt, hogy nem jut elég pénz a táplálkozásra. Ez a körülmény ebben a körben nem áll fenn.

#### Önértékelés

A kérdések között önálló blokkban 12 olyan állítás szerepelt, amellyel jellemezheték magukat a gondozottak. Az állítások mindegyik pozitív módon fogalmazódott, vagyis az állításokkal való egyetértés – és annak mértéke – a pozitív közérzetet, megfelelő önértékelést és esetenként a kívánatos magatartást igazolja, míg a negatív értékelést csak az „egyáltalán nem jellemző” kategória választása esetén mondhatjuk egyértelműen.

Először nézzük meg a nagyjából az *önértékelés*hez köthető különböző állításokkal egyetértők százalékos arányát.

### 15.sz.táblázat: A gondozottak önértékelése

	Nagyon jellemző	Inkább jellemző	Inkább nem jellemző	Egyáltalán nem jellemző
Általában elégedett vagy magaddal	29%	48%	21%	2%
Nem félsz kimondani, amit gondolsz	47%	37%	13%	3%
Elégedett vagy a külsőddel, ahogy kinézel	37%	41%	17%	4%
Bízol abban, hogy a dolgaid jól fognak menni a jövőben	56%	36%	7%	1%

A kép alapvetően kedvezőnek mondható. Az, hogy csak a 12-15 évesek számára probléma a külső kinézetük és a magabiztosságuk, csak erősíti azt, hogy a gondozottak nem igazán szenvednek önbizalomhiányban. A serdülőkor nem mentes az ilyen fajta bizonytalanságtól, s az, hogy az idősebbekre ez már nem jellemző, reményt jelent a későbbi évekre – csak múltó állapotról van szó.

A jövőkép, és a tervek jövőbeni megvalósulásához kapcsolódó pozitív érzet különösen értékes, és jellemző tulajdonsága a nevelőszülős családokban gondozottak többségének.

A Nemzeti Drogmegelőzési Intézet vizsgálata kiemelten fókuszált a gondozottak jövőképre – közérzetére, hiszen az egészségkárosító magatartásformák gyakorisága szignifikánsan összefügg a jövőképük hiányával és az aktuálisan rossz közérzetükkel.

„Az egészségmagatartás szempontjából kiemelten fontos indikátornak tartjuk a mindenkori szocializálódó generáció jellemző jövőképét, amely alapvetően meghatározza jelenlegi közérzetét. Eddigi vizsgálataink tapasztalatai alapján tudjuk, de más kutatások is megerősítik azt a pusztán logikai úton is belátható állítást, hogy azokban a társadalmakban, ahol a karrierfolyamatok beláthatatlanok, és emiatt kevésbé tervezhetők, az egyéneknél, de a közösségekben is nagy feszültségek indukálódnak. A mai magyar társadalomban jelentős mértékben tapasztalható a státus-inkonzisztencia jelensége. Ennek felismerése sokakban az egyensúly felbomlásához, a negatív jövőkép, vagy éppen a tervek, elképzelések hiányához vezet, amely erősen összefügg az egészségkárosítónak ítélt magatartásformák (az egészségkárosító szokások gyakoriságával, kumulálódásával) jelenlegi és várható alakulásával. Igen nagy jelentőséggel bír az számunkra, hogy vajon a gondozottak körében mennyire jellemző ez a gondolkodásmód, s mennyire küzdenek hasonló gondokkal. A gondozottak

esetében ugyanúgy képeztük a „közérzet” csoportokat, ahogy a számtalan eddigi egészségmagatartás vizsgálat során tettük.

Az index-képzési módszer segítségével képzett „összevont változó” az alábbi kérdésekre adott válaszok alapján alakult ki.

1. Szeretsz (szeretted)- e iskolába járni?
2. Mennyire (volt) fontos számodra a tanulás?
3. Ismételtél-e már tanévet?
4. Mennyire van pontos elképzelésed arról, hogy mivel szeretnél foglalkozni életed során?
5. Milyen terveid vannak a jövődet, felnőtt korodat illetően?
6. Jövőd alakulását tekintve optimistának vagy pesszimistának tartod magad?
7. Mennyire vagy biztos abban, hogy terveid megvalósulnak?
8. Mi a jellemző rád az utóbbi időben? (boldogságérzet)

E nyolc kérdésre adott válaszok alapján kirajzolódik a háromféle, életérzésük és jövőképük alapján megkülönböztethető csoport.<sup>2</sup>

Az első csoportba tartoznak azok, akik csaknem minden tekintetben kedvező, pozitív, céltudatos és magabiztosságra utaló válaszokat adtak, egyben közérzetük és a tanulásához, iskolához való viszonyuk is megfelelő. Őket a továbbiakban – nem egészen találó néven, de – „**kiegyensúlyozottnak**” nevezzük, ebbe a körbe tartozik a gondozottak 16%-a. A másik szélsőséges esetben a negatív, rossz közérzetre és jövőképre utaló válaszok gyakorisága alapján kialakult egy csoport, akiket a továbbiakban „**pesszimistáknak**”, rossz közérzetűeknek nevezünk. Ide sorolható a vizsgált gondozottak 13%-a. Azokat, akikre egy-egy kérdés kapcsán hol kedvező, hol kedvezőtlen képet mutattak „**köztes csoport**”-nak nevezzük (arányuk 71%). Esetükben jellemző a még kialakulatlan viszony a világgal, a helykeresés dilemmái, a még stabilan ki nem alakult életvezetési értékrend. További jellemzőjük az, hogy kedvező és kedvezőtlen fordulatot egyforma eséllyel vehet életük az aktuális tapasztalatok, ingerek, élmények hatására.

Az, hogy hol nevelkednek, nem befolyásolja a fiatalok közérzetét, nem érzik magukat rosszabbul azok, akik egy „jelentéktelen” kis falucskában vannak elhelyezve azoknál, akik a fővárosi inger gazdag, számtalan programot és lehetőséget kínáló környezetében élnek.

Nem mindegy viszont az, hogy a gondozott milyen neveltetési formában van elhelyezve. Akár utógondozottként, akár a 18 évesnél fiatalabb gondozottként a nevelőszülőknél élő fiatalok szignifikánsan kedvezőbb világgéppel – közérzettel, jövőképpel – rendelkeznek, mint az otthonokban nevelkedő társaik. (NDI 2002)

A „kedvezőtlen” minősítéseket – néhány kivétellel - ismét döntően a 12-15 éves korcsoportba esők adták magukról. Ez elsősorban a szomorúság, levertség és a feldühítés gyakorisága kapcsán adott válaszokra jellemző. A serdülőkorban elfogadottnak, természetesnek ítélt magatartások a nevelőszülőknél nevelkedő fiatalokra is természetesen érvényesek.

Külön érdemes megfigyelni a fegyelmezett, kontroll alatti magatartásformák gyakoriságát, amely igazolhatja a problémamentes szocializációjukat, neveltetésük kedvező körülményeit, formáját.

---

<sup>2</sup> A csoportképzés alapja: a lehetséges nyolc negatív illetve nyolc pozitív értékkel rendelkező válaszból minimum 6 esetben konzekvens válaszok születtek. A köztes csoportba kerültek azok, akik esetében a negatív és pozitív válaszok egyaránt több mint két esetben születtek.

**16.sz. táblázat: Közérzet – impulzuskontroll – magatartás a gondozottak körében**

	<b>Nagyon jellemző</b>	<b>Inkább jellemző</b>	<b>Inkább nem jellemző</b>	<b>Egyáltalán nem jellemző</b>
<b>Csaknem mindig jókedvű vagy</b>	36%	53%	11%	–
<b>Képes vagy egy helyben ülni és valamire komolyan odafigyelni</b>	31%	42%	23%	3%
<b>Ritkán aggódsz</b>	24%	44%	28%	5%
<b>Ritkán vagy szomorú és levert</b>	31%	43%	19%	6%
<b>Nehéz feldühíteni</b>	17%	40%	31%	12%
<b>Ritkán okozol bajt</b>	39%	42%	15%	4%
<b>Ritkán vagy kötekedő és zsörtölődő</b>	26%	43%	22%	9%

Ugyancsak a NDI-ben történt gondozottak-vizsgálat tapasztalatai alapján:

„A pozitív illetve negatív, vagy ezekhez közelítő értékek gyakori választása alapján képezett differenciált skála segítségével kialakultak a negatív illetve pozitív önértékeléssel rendelkezők csoportja. Akikre nem voltak jellemzően konzekvensen a végletek, az általunk közepes önértékelésűek csoportjába kerültek.

Az általunk kiválasztott szempontok alapján az ambivalens önképpel rendelkezők csoportja lett a legnépesebb (58%), a kedvező önképpel rendelkezők valamivel kevesebben vannak (18%) mint az önbizalom hiánnyal jellemezhetőek (24%).

A nevelőszülőknél elhelyezettek harmonikusabb személyisége, eredményesebb szocializációja és a gyermekotthonokban gondozottak kedvezőtlenebb önértékelése ismét bebizonyosodott. (NDI 2002)

A kérdezettek jelentős többsége (68%) minden esetben a kedvezőbb, pozitív értékelést adta magáról, s csak egyharmaduk adott egy vagy több esetben negatív választ („inkább nem jellemző rám”, illetve „egyáltalán nem jellemző rám”). A ritka negatív említések miatt azokat, akiknél már legalább egy alkalommal előfordult ilyen típusú önértékelés külön csoportba gyűjtöttük.

Származás alapján nincs különbség a cigány és nem cigánygyerekek önértékelésében. A gondozási helyek száma ismét némi összefüggést mutat, vagyis a sok helyen megfordult gondozottak körében gyakoribb a negatív önkép, és ismét ismétlődik a kép: azok, akik a szüleik közül csak az apjukat ismerik (számuk összesen 8 fő) mindannyian negatív önképpel rendelkeznek.



## Kívánságok

A kérdőíves adatfelvételek során – hasonló életkori csoportok esetében - gyakran alkalmazott kérdés a „három jókívánság”, amely a vágyak, álmok, de akár reális célok megjelölésére is alkalmas forma. Az alábbi tipizálás a leggyakoribb említéseket tartalmazza.

### A leggyakoribb kívánságok említése

Egészség magamnak, másoknak	13	eset
Munkával, munkahellyel kapcsolatos célok	59	
Pénz, anyagiak, értéktárgyak	92	
Jókívánságok az eredeti családnak	37	
Jókívánságok az új családnak, nevelőszülőknek	22	
Egyéni kívánság, (nem anyagi jellegű)	43	
Tanulás, továbbtanulás	47	

Az anyagi vágyak (sok pénz, saját ház, autó, telefon, tévé, utazás stb.) mellett a munkalehetőség, a jó munkahely, jó munka iránti vágy igen erős. A sikeresen befejezett tanulmányok, a sikeres pályaválasztás és felvételi iránti vágyak érthetőek a korosztály ismeretében. Figyelemre méltó az édes szülők és az ott hagyott testvérek iránti vonzalom mértéke, de a nevelőszülők pozitív említése, a jókívánságok száma is. Az egészség ismert életvezetési érték – maguknak, szüleiknek, barátaiknak, s gyakran mindenkinek az egészséges életet kívánják.

A nevelőszülőknél gondozott fiatalok kívánságai döntő többségben reális, teljesíthető, vagy (elvileg) elérhető célokra vonatkoznak.

### Jövőkép, célok

A tervezett szakmák, hivatások megjelölésére ugyan több lehetőségük volt, mégis kevesen adtak választ. A három lehetséges említés összevonását követően a szakképzési igénnyel járó és a felsőfokú végzettséggel járó szakterületeket külön választottuk. Az említések számát a roma illetve nem roma fiatalok válaszai alapján bontottuk.

**17.sz. táblázat: A gondozottak által elérni vágyott munkakörökhöz szükséges végzettség.**

	<b>Nem roma Gondozott</b>	<b>Roma gondozott</b>
<b>Szakmunka</b>	34%	26%
<b>Felsőfokú végzettséget igénylő munkakör</b>	7%	10%

A komolyabb végzettséget igénylő foglalkozások között a tanár, színésznő, óvónő könyvtáros, bíró szerepelnek, különleges a diakónus megjelölés, amelyet hárman is mondtak vágyott tevékenységként. Igazán „extra”, és teljesíthetetlennek látszó álom megjelölése a célok között *egy sem szerepelt*, pedig a 14 évesek körében végzett vizsgálatok során igen gyakori ezek említése. (NDI Egészségmagatartás vizsgálatok 2001–2010). **Ezek szerint jellemzően számot vetnek helyzetükkel, döntően reálisnak érzékelik esélyeiket és érezhetően tisztában vannak mozgásterükkel.**

## **V. Nevelőszülők a nevelt gyerekekről**

Az eddigiekben képet kaphattunk arról, hogy a gondozottak jól érzik magukat nevelőszüleiknél, számítanak rájuk, részt vesznek a család életében.

A családok életébe történt beilleszkedést, alkalmazkodást jól jelzi az, hogy a gondozottak nagy többsége részt vesz az otthoni munkában, részt vállal a háztartási teendőkben, sőt alkalmi vagy rendszeres munkával hozzájárulnak a családi költségvetéshez. Szabadidejük ennek ellenére biztosított.

Baráti kapcsolataik kellő számban vannak, de életvezetési gondjaikban a segítséget elsősorban nevelőszüleiktől várják.

A nevelőszülőknek is volt lehetőségük arra, hogy védencükről fejtsék ki a véleményüket. Ezt oly módon tehették meg, hogy képességeiket, tehetségüket, kitartásukat és szocializációjukat ítélték meg a jövőjükre kifejtett jóslatokkal.

## **Továbbtanulási esélyeikről**

„Nem tanul tovább” válasz minden életkorban előfordul, de összességében igen alacsony számban, mindössze néhány esetben. Közülük csak ketten általános iskolások, vagyis az alapfokú képzést meghaladóan szinte mindegyik gondozott alkalmas és a tervek szerint legalább szakmát szerez. Jellemzően a szakma megszerzését prognosztizálják neveltjeiknek – függetlenül nemtől és származástól. Egyetemi végzettség megszerzésére alkalmasnak tartanak 30 fiút és 30 lányt, közöttük viszont már alig akad cigány fiatal. Az igen kedvező továbbtanulási remények realitását gyengíti az a tény, hogy a lehetőségeik és képességeik alapján minősített fiatalok ötöde legalább különleges ellátást igénylő, vagy speciális ellátást igénylő kategóriába sorolt.

**A munkaerőpiacon való elhelyezkedés esélye** nem kizárólag pályaalkalmasság és hivatástudat függvénye. Ismerve a hazai munkaerő-piaci állapotokat jelentőséggel bír az is, hogy igen sokan nevelkednek lemaradó, hátrányos helyzetű régiókban, ahol a munkalehetőségek korlátozottak.

A nevelőszülők a neveltek 15%-a előtt nem látnak elhelyezkedési esélyt, de a többség „nehezen” vagy „átlagos eséllyel” munkahelyet fog találni, s a gondozottak egyharmadának van „jó vagy biztos esélye” arra, hogy munkalehetőséget találjon. Az esélyek függetlenek attól, hogy hányadik gondozási helyen állapodtak meg, attól is, hogy ismerik-e édes szüleiket, vagy sem. A lányok esélyeit kissé rosszabbnak látják a nevelőszülők, de ez inkább az általános elhelyezkedési esélyekkel magyarázható, mintsem az egyéni adottságaikkal. A roma fiatalok esetében érdekes módon a „nehezen, de fog találni” munkát vélekedések száma növekszik, jelezve alkalmasságukat, és egyben utalva a környezetben tapasztalható esélyekre.

Amelyik esetekben a gyerek gondozásba vételében a család valamilyen regisztrálható negatív formában szerepet játszott, jelentkeznek a hátrányok – még ha áttételesen is – a gondozott munkaerő-piaci, elhelyezkedési esélyeinek megítélésében. A börtönviselt édes-szülők gyerekei közül minden negyedik, a gyerek bántalmazása következményeképpen gondozás alá vontak esetében pedig minden ötödik bántalmazott fiatalnak nem adnak a nevelőszülők esélyt arra, hogy munkát találjanak az elhelyezkedés várható időpontjában. Eltekinthetünk a tényleges munkaerő-piaci helyzettől, hiszen az anyagi okokból gondozás alá vontak esetében nincs gátló körülmény az elhelyezkedés feltételeiben. A kedvezőtlen életút

események nyilván kihatnak a tanulásra, a jövőképre, a tudatos életvezetés hiányosságaira.

**Milyen eséllyel fog párt találni magának és családot alapítani?** – kérdésre jól regisztrálhatók esélykülönbségek. Nem, vagy nehezen fog a gondozottak egytizede családot alapítani, míg jó eséllyel, biztosan talál párt magának minden második fiatal. Ebben az esetben az egyből a jelenlegi nevelőszülőkhöz került, és tartósabban, hosszabb ideje ott élő 14 év feletti fiatalok esélyeit jelentősen jobbnak látják a nevelőszülők. A sikeres párkapcsolat feltételeit talán másként határozná meg minden szülő, de az alkalmasságra vonatkozó ítéletekben minden esetben a testi-lelki érettség, a megfelelő kapcsolatteremtés képessége húzódik meg. Az alkalmasság azt jelenti, hogy a partnerek egymás lelki életében, gondjaiban, probléma feldolgozásában is részt vesznek, széles bizalmi kontextus alakul ki köztük, valóban lényeges lelki dolgokat tudnak egymásról. A szerelem például általános személyiségfejlődéssel jár, segíti a felnőttesebb, hatékonyabb feszültség feldolgozást, a szembenézést a belső problémákkal. Csak az képes erre, aki megfelelő családban nőtt fel, a pozitív mintákat követi.

A kizárólag nevelőszülőknél felnőtt fiatalok több mint 90%-a ezzel jellemezhető, míg a többiek esetében az esélyeket kisebbnek látják a gondozók. Érdekes az is, hogy az édes szülők nélkül felnőtt fiatalok között éppúgy, mint a mindkét szülőt ismerő fiatalok között akadnak olyanok, akik alkalmasságát a leendő párválasztásra, a családi életre problémásnak ítélik nevelőszüleik, vagyis a családi háttér meglététől illetve hiányától független az alkalmasságuk, a családalapítás képessége más okok függvényeként alakul (23% ill. 16%). Az elemszámok miatt azonban ez inkább figyelemre méltó, mint sem jelentősnek értékelhető összefüggés.

A roma fiatalok esetében jobban szóródnak az ítéletek, de összességében jobbnak látják a nevelőszülők a családalapításuk esélyeit, mint a nem cigány neveltek esetében.

### **Milyen szülő lesz a neveltekből?**

Erre a kérdésre igen nehéz negatív választ adni a kérdezetteknek. „Rossz szülő lesz”, vagy „olyan, mint saját szülei” – jóslattal élni csak a gondozottjának

magatartásával, habitusával igen elégedetlen nevelőszülő vállalkozhat. Összesen öt esetben fordult ez elő, a többi esetben „jobb, mint saját szülei” és a „jó szülő lesz” válaszok közel azonos számban születtek. A nevelőszülőknél hosszabb ideje, vagy eleve itt elhelyezett gondozottakat többségében az utóbbi kategóriába sorolták, vagyis alkalmasabbnak látják saját gondozottaikat máshol, más nevelési formában is megfordult társaiknál. A lányok alkalmasságának megítélése során akadnak ugyan bizonytalan válaszok, de összességében több lesz közülük a „jó szülő”, mint a fiúk közül. A roma fiatalok között nem akad a vélekedések alapján rossz szülő, ők jellemzően nem „jó szülők” lesznek, hanem „jobb szülők lesznek, mint édes szüleik”, ami nem azonos tartalmú válaszlehetőség.

A nevelőszülők prognózisa alapján nagyobb eséllyel lesznek rossz szülők a bántalmazásuk okán, vagy valamelyik szülő börtönbe kerülése miatt gondozásba került fiatalok – természetesen nem teljes körben, de nagyobb eséllyel, – mint „anyagi okokból” gondozásba került társaik.

A kedvezőtlen előélet e két feltétel valamelyikének fennállása immár sokadszor igazolja a későbbi életvezetési nehézségek, problémák kialakulását, fennmaradását, amelyek még a nevelőszülőkhöz történő elhelyezés esetében sem enyhíthetők minden gondozott esetében. A bántalmazás megtörténte vagy a szülők börtönbe kerülése olyan indikátorok, amellyel minden negyedik-ötödik elszenvedő tartósan fennmaradó kedvezőtlen életesélyei, hátrányai regisztrálhatók. Amíg a cigány származás nem jelent jelentős hátrányokat – legalábbis amíg a nevelőszülőknél biztonságban vannak – a késői gondozásba vételnek, vagy a különböző gondozási formák közötti vándorlásnak sok esetben romló alkalmasság a következménye a munkaerőpiacra történő kilépéskor illetve a családalapításban. E mögött nyilván a családgondozásban mások által megszerezhető, és megszerzett képességek és készségek hiánya rejlik.

## **VI. Mellékletek. Táblázatok.**

**G - Születési év**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	1981	1	,1	,2	,2	
	1983	1	,1	,2	,3	
	1985	1	,2	,4	,8	
	1986	8	1,0	2,6	3,4	
	1987	6	,8	2,0	5,4	
	1988	13	1,6	4,2	9,6	
	1989	7	,9	2,4	12,0	
	1990	15	1,9	5,0	16,9	
	1991	24	3,0	7,9	24,8	
	1992	26	3,1	8,3	33,1	
	1993	29	3,6	9,5	42,5	
	1994	33	4,0	10,7	53,3	
	1995	43	5,3	14,0	67,3	
	1996	49	6,0	16,0	83,2	
	1997	49	6,0	15,9	99,1	
	1998	2	,3	,8	99,9	
	1999	0	,0	,1	100,0	
		Total	310	37,7	100,0	
	Missing	System	512	62,3		
Total		822	100,0			

G - Mióta van itt gondozásban - év

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1985	1	,1	,2	,2
	1987	1	,2	,5	,6
	1988	1	,1	,3	,9
	1989	6	,8	2,1	3,0
	1990	4	,5	1,4	4,4
	1991	1	,2	,5	4,9
	1992	12	1,4	3,8	8,7
	1993	11	1,4	3,7	12,4
	1994	19	2,3	6,1	18,5
	1995	18	2,2	5,9	24,3
	1996	10	1,2	3,3	27,6
	1997	21	2,5	6,9	34,5
	1998	16	1,9	5,2	39,7
	1999	23	2,8	7,5	47,1
	2000	34	4,1	11,2	58,3
	2001	8	,9	2,5	60,8
	2002	21	2,6	7,0	67,8
	2003	7	,8	2,3	70,1
	2004	17	2,1	5,6	75,7
	2005	13	1,6	4,4	80,1
	2006	20	2,5	6,7	86,7
	2007	11	1,4	3,8	90,5
	2008	8	1,0	2,8	93,3
	2009	20	2,5	6,7	100,0
	Total	303	36,8	100,0	
Missing	System	519	63,2		
Total		822	100,0		



**G - Ez hányadik gondozási hely \* a gyerek roma Crosstabulation**

			a gyerek roma		Total	
			0	1		
G - Ez hányadik gondozási hely	Ez az első helyem	Count	103	95	198	
		% within G - Ez hányadik gondozási hely	52,0%	48,0%	100,0%	
		% within a ygyerek roma	67,8%	60,1%	63,9%	
		% of Total	33,2%	30,6%	63,9%	
	Ez a többedik helyem	Count	49	63	112	
		% within G - Ez hányadik gondozási hely	43,8%	56,3%	100,0%	
		% within a ygyerek roma	32,2%	39,9%	36,1%	
		% of Total	15,8%	20,3%	36,1%	
		Total	Count	152	158	310
		% within G - Ez hányadik gondozási hely	49,0%	51,0%	100,0%	
	% within a ygyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%		
	% of Total	49,0%	51,0%	100,0%		

**G - Jár-e neked árvaellátás? \* a gyerek roma Crosstabulation**

		a gyerek roma		Total	
		0	1		
G - Jár-e neked árvaellátás?	Nem	Count	106	108	214
		% within G - Jár-e neked árvaellátás?	49,5%	50,5%	100,0%
		% within a gyerek roma	76,8%	73,0%	74,8%
		% of Total	37,1%	37,8%	74,8%
	Igen	Count	24	21	45
		% within G - Jár-e neked árvaellátás?	53,3%	46,7%	100,0%
		% within a gyerek roma	17,4%	14,2%	15,7%
		% of Total	8,4%	7,3%	15,7%
	Nem tudom	Count	8	19	27
		% within G - Jár-e neked árvaellátás?	29,6%	70,4%	100,0%
		% within a gyerek roma	5,8%	12,8%	9,4%
		% of Total	2,8%	6,6%	9,4%
Total	Count	138	148	286	
	% within G - Jár-e neked árvaellátás?	48,3%	51,7%	100,0%	
	% within a yerek roma	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	48,3%	51,7%	100,0%	

**A - Gyermek családjához kötődő okok \* a gyerek roma Crosstabulation**

			a gyerek roma		Total
			0	1	
A - Gyermek családjához kötődő okok	gyermek elhanyagolása	Count	89	100	189
		% within A - Gyermek családjához kötődő okok	47,1%	52,9%	100,0%
		% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	47,1%	52,9%	100,0%
Total		Count	89	100	189
		% within A - Gyermek családjához kötődő okok	47,1%	52,9%	100,0%
		% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	47,1%	52,9%	100,0%

**A - Gyermek családjához kötődő okok \* a gyerek roma Crosstabulation**

			a gyerek roma		Total
			0	1	
A - Gyermek családjához kötődő okok	gyermek bántalmazása	Count	9	17	26
		% within A - Gyermek családjához kötődő okok	34,6%	65,4%	100,0%
		% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	34,6%	65,4%	100,0%
Total		Count	9	17	26
		% within A - Gyermek családjához kötődő okok	34,6%	65,4%	100,0%
		% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	34,6%	65,4%	100,0%

**A - Gyermek családjához kötődő okok \* a gyerek roma Crosstabulation**

			a gyerek roma		Total
			0	1	
A - Gyermek családjához kötődő okok	valamelyik szülő börtönbüntetése	Count	7	18	25
		% within A - Gyermek családjához kötődő okok	28,0%	72,0%	100,0%
		% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	28,0%	72,0%	100,0%
Total		Count	7	18	25
		% within A - Gyermek családjához kötődő okok	28,0%	72,0%	100,0%
		% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	28,0%	72,0%	100,0%

**A - Gyermek családjához kötődő okok \* a gyerek roma Crosstabulation**

			a gyerek roma		Total
			0	1	
A - Gyermek családjához kötődő okok	anyagi ok	Count	26	36	62
		% within A - Gyermek családjához kötődő okok	41,9%	58,1%	100,0%
		% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	41,9%	58,1%	100,0%
Total		Count	26	36	62
		% within A - Gyermek családjához kötődő okok	41,9%	58,1%	100,0%
		% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	41,9%	58,1%	100,0%

**A - Gyermek családjához kötődő okok \* a gyerek roma Crosstabulation**

			a gyerek roma		Total
			0	1	
A - Gyermek családjához kötődő okok	egyéb ok	Count	72	41	113
		% within A - Gyermek családjához kötődő okok	63,7%	36,3%	100,0%
		% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	63,7%	36,3%	100,0%
Total		Count	72	41	113
		% within A - Gyermek családjához kötődő okok	63,7%	36,3%	100,0%
		% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	63,7%	36,3%	100,0%

**A - Gyermek örökbe adható-e \* a gyerek roma Crosstabulation**

			a gyerek roma		Total
			0	1	
A - Gyermek örökbe adható-e	nem	Count	130	110	240
		% within A - Gyermek örökbe adható-e	54,2%	45,8%	100,0%
		% within a gyerek roma	86,7%	69,6%	77,9%
		% of Total	42,2%	35,7%	77,9%
	igen	Count	20	48	68
		% within A - Gyermek örökbe adható-e	29,4%	70,6%	100,0%
		% within a gyerek roma	13,3%	30,4%	22,1%
		% of Total	6,5%	15,6%	22,1%
Total		Count	150	158	308
		% within A - Gyermek örökbe adható-e	48,7%	51,3%	100,0%
		% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	48,7%	51,3%	100,0%

**A - Van cigány osztály, de nem ilyenbe jár \* a gyerek roma Crosstabulation**

			a gyerek roma		Total
			0	1	
A - Van cigány osztály, de nem ilyenbe jár	nem	Count	61	58	119
		% within A - Van cigány osztály, de nem ilyenbe jár	51,3%	48,7%	100,0%
		% within a gyerek roma	77,2%	81,7%	79,3%
		% of Total	40,7%	38,7%	79,3%
	igen	Count	18	13	31
		% within A - Van cigány osztály, de nem ilyenbe jár	58,1%	41,9%	100,0%
		% within a gyerek roma	22,8%	18,3%	20,7%
		% of Total	12,0%	8,7%	20,7%
Total	Count	79	71	150	
	% within A - Van cigány osztály, de nem ilyenbe jár	52,7%	47,3%	100,0%	
	% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	52,7%	47,3%	100,0%	

**A - Van cigány osztály, és ő is ilyenbe jár \* a gyerek roma Crosstabulation**

			a gyerek roma		Total
			0	1	
A - Van cigány osztály, és ő is ilyenbe jár	nem	Count	60	61	121
		% within A - Van cigány osztály, és ő is ilyenbe jár	49,6%	50,4%	100,0%
		% within a gyerek roma	75,9%	85,9%	80,7%
		% of Total	40,0%	40,7%	80,7%
	igen	Count	19	10	29
		% within A - Van cigány osztály, és ő is ilyenbe jár	65,5%	34,5%	100,0%
		% within a gyerek roma	24,1%	14,1%	19,3%
		% of Total	12,7%	6,7%	19,3%
Total	Count	79	71	150	
	% within A - Van cigány osztály, és ő is ilyenbe jár	52,7%	47,3%	100,0%	
	% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	52,7%	47,3%	100,0%	

**A - A gyermek integrált osztályba jár \* a gyerek roma Crosstabulation**

			a gyerek roma		Total
			0	1	
A - A gyermek integrált osztályba jár	nem	Count	45	38	83
		% within A - A gyermek integrált osztályba jár	54,2%	45,8%	100,0%
		% within a gyerek roma	54,9%	46,3%	50,6%
		% of Total	27,4%	23,2%	50,6%
	igen	Count	37	44	81
		% within A - A gyermek integrált osztályba jár	45,7%	54,3%	100,0%
		% within a gyerek roma	45,1%	53,7%	49,4%
		% of Total	22,6%	26,8%	49,4%
Total	Count	82	82	164	
	% within A - A gyermek integrált osztályba jár	50,0%	50,0%	100,0%	
	% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	50,0%	50,0%	100,0%	

**A - Nincs v. alig van nehéz helyzetű gyerek az iskolában \* a gyerek roma Crosstabulation**

			a gyerek roma		Total
			0	1	
A - Nincs v. alig van nehéz helyzetű gyerek az iskolában	nem	Count	50	46	96
		% within A - Nincs v. alig van nehéz helyzetű gyerek az iskolában	52,1%	47,9%	100,0%
		% within a gyerek roma	64,1%	64,8%	64,4%
		% of Total	33,6%	30,9%	64,4%
	igen	Count	28	25	53
		% within A - Nincs v. alig van nehéz helyzetű gyerek az iskolában	52,8%	47,2%	100,0%
		% within a gyerek roma	35,9%	35,2%	35,6%
		% of Total	18,8%	16,8%	35,6%
Total	Count	78	71	149	
	% within A - Nincs v. alig van nehéz helyzetű gyerek az iskolában	52,3%	47,7%	100,0%	
	% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	52,3%	47,7%	100,0%	



**A - A gyermek speciális tantervű képzésbe jár \* a gyerek roma Crosstabulation**

			a gyerek roma		Total
			0	1	
A - A gyermek speciális tantervű képzésbe jár	nem	Count	71	60	131
		% within A - A gyermek speciális tantervű képzésbe jár	54,2%	45,8%	100,0%
		% within a gyerek roma	89,9%	85,7%	87,9%
		% of Total	47,7%	40,3%	87,9%
	igen	Count	8	10	18
		% within A - A gyermek speciális tantervű képzésbe jár	44,4%	55,6%	100,0%
		% within a gyerek roma	10,1%	14,3%	12,1%
		% of Total	5,4%	6,7%	12,1%
Total	Count	79	70	149	
	% within A - A gyermek speciális tantervű képzésbe jár	53,0%	47,0%	100,0%	
	% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	53,0%	47,0%	100,0%	

**A - Eltanácsolás miatt más iskolát kellett választani \* a gyerek roma Crosstabulation**

			a gyerek roma		Total
			0	1	
A - Eltanácsolás miatt más iskolát kellett választani	nem	Count	78	68	146
		% within A - Eltanácsolás miatt más iskolát kellett választani	53,4%	46,6%	100,0%
		% within a gyerek roma	100,0%	95,8%	98,0%
		% of Total	52,3%	45,6%	98,0%
	igen	Count	0	3	3
		% within A - Eltanácsolás miatt más iskolát kellett választani	,0%	100,0%	100,0%
		% within a gyerek roma	,0%	4,2%	2,0%
		% of Total	,0%	2,0%	2,0%
Total	Count	78	71	149	
	% within A - Eltanácsolás miatt más iskolát kellett választani	52,3%	47,7%	100,0%	
	% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	52,3%	47,7%	100,0%	

**A - Volt-e v. jelenleg magántanuló-e \* a gyerek roma Crosstabulation**

			a gyerek roma		Total
			0	1	
A - Volt-e v. jelenleg magántanuló-e	nem	Count	78	69	147
		% within A - Volt-e v. jelenleg magántanuló-e	53,1%	46,9%	100,0%
		% within a gyerek roma	98,7%	97,2%	98,0%
		% of Total	52,0%	46,0%	98,0%
	igen	Count	1	2	3
		% within A - Volt-e v. jelenleg magántanuló-e	33,3%	66,7%	100,0%
		% within a gyerek roma	1,3%	2,8%	2,0%
		% of Total	,7%	1,3%	2,0%
Total	Count	79	71	150	
	% within A - Volt-e v. jelenleg magántanuló-e	52,7%	47,3%	100,0%	
	% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	52,7%	47,3%	100,0%	

**G - Van barátod? \* a gyerek roma Crosstabulation**

			a gyerek roma		Total
			0	1	
G - Van barátod?	Nincs	Count	1	4	5
		% within G - Van barátod?	20,0%	80,0%	100,0%
		% within a gyerek roma	,7%	2,5%	1,6%
		% of Total	,3%	1,3%	1,6%
	Van	Count	151	154	305
		% within G - Van barátod?	49,5%	50,5%	100,0%
		% within a gyerek roma	99,3%	97,5%	98,4%
		% of Total	48,7%	49,7%	98,4%
Total	Count	152	158	310	
	% within G - Van barátod?	49,0%	51,0%	100,0%	
	% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	49,0%	51,0%	100,0%	

**G - Van-e olyan jó barátod, akivel minden dolgodat meg tudod beszélni, titkaidat meg tudod osztani? \***  
**a gyerek roma Crosstabulation**

			a gyerek roma		Total	
			0	1		
G - Van-e olyan jó barátod, akivel minden dolgodat meg tudod beszélni, titkaidat meg tudod osztani?	Nincs	Count	26	26	52	
		% within G - Van-e olyan jó barátod, akivel minden dolgodat meg tudod beszélni, titkaidat meg tudod osztani?	50,0%	50,0%	100,0%	
		% within a gyerek roma	17,2%	16,9%	17,0%	
	%			8,5%	8,5%	17,0%
	Van	Count	125	128	253	
		% within G - Van-e olyan jó barátod, akivel minden dolgodat meg tudod beszélni, titkaidat meg tudod osztani?	49,4%	50,6%	100,0%	
% within a gyerek roma		82,8%	83,1%	83,0%		
% of Total		41,0%	42,0%	83,0%		
Total	Count	151	154	305		
	% within G - Van-e olyan jó barátod, akivel minden dolgodat meg tudod beszélni, titkaidat meg tudod osztani?	49,5%	50,5%	100,0%		
	% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%		
	%			49,5%	50,5%	100,0%

**G - Te hogy látod, mennyire vagy népszerű az osztálytársaid körében? \* a gyerek roma Crosstabulation**

			a gyerek roma		Total
			0	1	
G - Te hogy látod, mennyire vagy népszerű az osztálytársaid körében?	Egyáltalán nem népszerű	Count	1	5	6
		% within G - Te hogy látod, mennyire vagy népszerű az osztálytársaid körében?	16,7%	83,3%	100,0%
		% within a gyerek roma	,7%	3,2%	2,0%
		% of Total	,3%	1,7%	2,0%
Inkább nem népszerű	Count	5	11	16	
		% within G - Te hogy látod, mennyire vagy népszerű az osztálytársaid körében?	31,3%	68,8%	100,0%
		% within a gyerek roma	3,4%	7,1%	5,3%
		% of Total	1,7%	3,6%	5,3%
Annyira népszerű, mint mások	Count	94	95	189	
		% within G - Te hogy látod, mennyire vagy népszerű az osztálytársaid körében?	49,7%	50,3%	100,0%
		% within a gyerek roma	63,1%	61,7%	62,4%
		% of Total	31,0%	31,4%	62,4%
Inkább népszerű	Count	31	22	53	
		% within G - Te hogy látod, mennyire vagy népszerű az osztálytársaid körében?	58,5%	41,5%	100,0%
		% within a gyerek roma	20,8%	14,3%	17,5%
		% of Total	10,2%	7,3%	17,5%
Nagyon népszerű	Count	18	21	39	
		% within G - Te hogy látod, mennyire vagy népszerű az osztálytársaid körében?	46,2%	53,8%	100,0%
		% within a gyerek roma	12,1%	13,6%	12,9%
		% of Total	5,9%	6,9%	12,9%
Total	Count	149	154	303	
		% within G - Te hogy látod, mennyire vagy népszerű az osztálytársaid körében?	49,2%	50,8%	100,0%
		% within a gyerek roma	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	49,2%	50,8%	100,0%

